

Sector Operational Programme for Environment and Climate Action
2014-2020

“Подготовка на Долгорочна Стратегија и Закон за климатска акција” – Република Северна Македонија

Извештај од консултации со јавноста

*по Нацрт извештај за Стратегиска оцена на
животната средина*

Датум: 07.05.2021

**EuropeAid/139221/IH/SER/MK
Service contract no. 12-530/1**

Проектот е
финансиран од
Европската Унија

Проектот се спроведува од
GFA Consulting Group GmbH / GFA South East
Europe LLC / Ramboll Group A/S

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IH/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

Наслов на проектот:

“Подготовка на долгорочна Стратегија и Закон за климатска акција”

EuropeAid/139221/IH/SER/MK

Држава корисник:	Република Северна Македонија	
Проектен број:	EuropeAid/139221/IH/SER/MK	
Број на договор:	12-530/1	
	<u>Корисник на проектот</u>	<u>Изведувач</u>
Име:	Министерство за животна средина и просторно планирање	GFA Consulting Group (Водечки партнер)
Адреса:	Плоштад Пресвета Богородица бр.3, Скопје 1000	Eulenkruogstraße, 82. 22359 Хамбург Германија
	Република Северна Македонија	
Телефонски број:	+ 389 3251 403	+49 (0) 40 603 06 367
Број на факс:	-	+49 (0) 40 603 06 169
Е-mail:	infoeko@moepp.gov.mk	manfred.fischer@gfa-group.de
Авторизирани лица:	Теодора О. Грнчаровска Државен советник за климатски промени	Манфред Фишер GFA Проектен директор

Датум на извештај: 14.05.2021

Период на известување: n/a

Наслов на извештајот:

Резултат: 3.3

Автори: Алваро Антони Елена Гаврилова *Славица Биљарска*
Тим лидер *Заменик тим лидер* *СЕА експерт*

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција” EuropeAid/139221/ИН/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

РЕЗИМЕ НА ПРОЕКТОТ

Име на програмата:	Секторска оперативна програма за животна средина и климатски промени 2014-2020
Име на проект:	Подготовка на Долгорочна Стратегија и Законот за климатски акција
Референтен број:	EuropeAid/139221/ИН/SER/MK
Времетраење на проектот:	18 месеци
Почетен датум на проектот:	15.02.2019
Датум на завршување на Проектот:	15.05.2021

	Корисник	Договорен орган	Изведувач
Име	Министерство за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) (Единица за имплементација на проект)	Министерство за финансии, Сектор за централно финансирање и склучување договори (ЦФСД)	GFA Consulting Group (Водечки партнер)
Адреса	Плоштад Пресвета Богородица по.3 1000 Скопје Република Северна Македонија	Даме Груев 12, Скопје, 1000, Република Северна Македонија	Eulenkruogstraße, 82. 22359 Хамбург Германија
Телефон	+389 2 3225237	+389 3255 374	+49 (0) 40 603 06 367
Фах:		+389 2 3255 723	+49 (0) 40 603 06 169
Лице за контакт	Г-ѓа Весна Индова – ИПА Координатор	Г-ѓа Ермаира Фида – Раководител на ЦФСД	г. Манфред Фишер Директор на проектот
E-mail:	v.indova@moepp.gov.mk	ermira.fida@finance.gov.mk	manfred.fischer@gfa-group.de

Опис на проектот (идентичен како Проектната задача - ToR)¹

Опис на проектот (идентичен како	<i>Поддршка на земјата-корисник да ги постигне долгорочните цели на климатска акција: целосна транспозиција /имплементација на законодавството на ЕУ (EU acquis) што овозможуваат ниски јаглеродни емисии и климатски отпорен развој на земјата - корисник.</i>
Намена:	<ul style="list-style-type: none">- <i>Спроведување на неопходните анализи на тековната ситуација и состојбите во земјата - корисник и проценките во подготовката на Долгорочната стратегијата и Законот за климатска акција, и како поддршка на усвојувањето и спроведувањето.</i>- <i>Обезбедување силна и одржлива рамка за координирање на климатската акција преку развивање на националната стратешка и законска рамка за климатска акција преку долгорочната Стратегија и Законот за климатска акција (Законот), вклучувајќи го и Акцискиот план за почетната фаза на спроведувањето.</i>- <i>Воспоставување механизам за мониторинг на емисиите на стакленички гасови во согласност со Регулатива на ЕУ за механизам за набудување бр. 525/2013.No 525/2013 и нејзините подзаконски акти.</i>- <i>Јакнење на административниот капацитет во согласност со пристапувањето во членство на ЕУ за постигање на нискојаглеродна конкурентна економија и климатски отпорно општество/економија.</i>- <i>Подигање на свеста за климатската акција, поддршка за консултации со чинителите и олеснување на меѓуресорската и меѓусекторската соработка околу Стратегијата и Законот.</i>
Очекувани	- <i>Завршени анализи што вклучуваат заднински аналитички и технички извештаи за</i>

¹ Очекуваните резултати и соодветните активности се како во оригиналната Проектна задача TOR) и предлог и се предмет на измени врз основа на исходите на Првичниот извештај и коментарите по него.

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

резултати:	<p>специфичните стратешки и правни прашања што ќе служат како подлога и /придонес за Стратегијата и Законот. Извештаите треба да се концизни, насочени кон креаторите на политиките и да се фокусираат врз обезбедување инпут за Стратегијата и Законот (индикативна максимална должина на секој извештај е 30-50 страници).</p> <ul style="list-style-type: none">- Изготвен Извештај за проценка на капацитетот, административните и финансиските потреби за спроведување на Стратегијата и Законот, и за законските надлежности на владините и извршните тела, со заклучок за Стратегијата и Законот.- Изготвен Извештај за патоказот за транспозиција на климатското законодавство на ЕУ, со препораки за законската рамка што треба да се воспостави преку Законот за климатска акција.- Изготвен извештај за проценката на моментното знаење и резултатите од истражувањето, како и недоследностите во сценаријата за стакленички гасови и на патеките кон ниски емисии и климатски отпорен развој, проценка на мерките за ублажување, вклучувајќи ја проценката на економското влијание, и за рамката за истражување и донесување одлуки за патеката кон идните таргети, при што заклучоците релевантни за политиките ќе се вклучат во Стратегијата и Законот.- Изготвен извештај за ранливоста на земјата на климатските промени, врз основа на достапните студии, со идентификување на приоритетните цели на адаптација/климатска отпорност, вклучувајќи ја рамката за истражување и донесување одлуки, при што заклучоците релевантните за политиките ќе се вклучат во Стратегијата и Законот.- Завршен нацрт на долгорочната Стратегија за климатска акција.- Завршен нацрт законски текст на Законот за климатска акција со подзаконски акти.- Завршени подзаконски акти со кои се транспонира MMR и последователните амандмани и разработен План за имплементација на MMR.- Завршен нацрт на Акцискиот план за спроведување на првичната фаза на Стратегијата и Законот.- Завршен План за спроведување и законска рамка за системот за механизмот за мониторинг на емисиите на стакленички гасови, во согласност со Регулатива на ЕУ за механизам за мониторинг бр. 525/2013.Завршен извештај за Стратешкиот извештај за проценка на еколошкото влијание на Долгорочната стратегија за климатска акција.- Завршени активности за обука, во поддршка на стратешката и законската рамка за климатска акција.- Завршени активности за подигање на свеста, настани за видливост и активности за консултација на засегнатите страни.
Клучни активности:	<ul style="list-style-type: none">- Активност 1: Првична фаза- Активност 2: Подготвителна анализа /проценка на долгорочната Стратегија и Законот оп Климатска акција- Активност 3: Развој на нацрт долгорочната Стратегија за климатски промени- Активност 4: Усогласување на националното законодавство со регулативата за мониторинг и известување MMR и последователните амандмани- Активност 5: Разработка и изготвување нацрт на Законот за климатска акција- Активност 6: Разработка на нацрт на Акцискиот план за климатски промени- Активност 7: Програма за обука за спроведување на стратешката и законска рамка за климатска акција- Активност 8: Подигање на свеста, видливоста и консултации со засегнатите страни
Клучни засегнати	<ul style="list-style-type: none">- <i>Владините институции и интеринституционалните тела, државните агенции и властите, како што се: Министерството за животна средина и просторно</i>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

страни и целни групи:	<p><i>планирање, Министерството за економија (секторите за енергетика и индустрија), Кабинетот на вицепремиерот задолжен за економски прашања, Секретаријатот за европски прашања, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (од секторите задолжени за земјоделството, шумарството и водоснабдувањето), Министерството за транспорт и врски и Агенцијата за енергетика.</i></p> <ul style="list-style-type: none">- <i>Општествените чинители, вклучувајќи ги индустриските и деловните здруженија, на пр. Стопанската комора и еколошките НВО.</i>- <i>Образовни и истражувачки институции како МАНУ, Факултетот за информатички технологии (ФИНКИ).</i>- <i>Меѓународни организации и донатори и меѓународни и национални финансиски институции и фондови.</i>
------------------------------	--

СОДРЖИНА

ВОВЕД	1
1. ИНФОРМАЦИИ ЗА ЈАВНА РАСПРАВА	2
2. КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРАКИ ДОБИЕНИ ВО ТЕКОТ НА ЈАВНИОТ УВИД	5
3. ПРИФАТЕНИ КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРАКИ ДОБИЕНИ ВО ТЕКОТ НА ЈАВНИОТ УВИД И ЈАВНАТА РАСПРАВА	5
АНЕКС 1- ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА ЈАВЕН УВИД И ЈАВНА РАСПРАВА ..	8
АНЕКС 2- ЛИСТА НА ПРИСУТНИ НА ЈАВНА РАСПРАВА	10
АНЕКС 3- ПОДНЕСЕНИ ЗАБЕЛЕШКИ И КОМЕНТАРИ	12

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

ВО ВЕД

Извештајот за стратегиска оцена на животната средина е подготвен за потребите на усвојување на Долгорочна стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020- 2050 година (во понатамошниот текст: Стратегија).

Согласно Законот за животна средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/2005; 81/2005; 24/2007; 159/2008; 83/2009; 48/2010; 124/2010; 51/2011; 123/2012; 93/2013; 187/2013; 42/2014; 44/2015; 129/2015; 192/2015; 39/2016 и 99/2018), донесувачот на плански документ е обврзан да спроведе постапка за оцена на влијанието од планскиот документ врз животната средина, како и врз животот и здравјето на луѓето.

Согласно Уредбата за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти како и планови и програми од областа на животната средина („Сл. весник на РМ“ број 147/08, 45/11),спроведена е постапка за консултации со јавноста по однос на нацрт-извештајот за стратегиска оцена на животната средина, како и Стратегијата.

Овој извештај дава осврт на процесот на консултации со јавноста како и одговор на сите пристигнати прашања, мислења, предлози и забелешки доставено од јавноста во текот на периодот предвиден за јавен увид на нацрт- извештајот.

Во согласност со предвидениот законски рок, Министерството за животна средина и приосторно планирање организираше јавна расправа по нацрт- извештајот. Засегнатата јавност преку електронски и печатени медиуми беше информирана за датумот и времето на одржување на јавната расправа.

Идентификувани засегнати страни

При изработка на Стратегијата, како можни засегнати страни се идентификувани:

- Владини институции и внатре- институционални тела, државни агенции и органи како: Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за економија (сектори за енергетика и индустрија), Кабинет на потпретседателот на Владата задолжен за економски прашања, Секретаријат за европски прашања, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (сектори за земјоделство, шумарство и снабдување со вода), Министерство за транспорт и врски, Министерство за здравство, Министерство за финансии, Министерство за образование и наука, Регулаторна комисија за енергетика и водни услуги, Агенција за енергетика, Агенција за цивилно воздухопловство, Националниот совет за климатски промени, Националниот совет за одржлив развој.
- Единиците на локалната самоуправа и јавните претпријатија основани од нив.
- Заинтересирани страни од општеството, вклучително бизнис асоцијации и асоцијации од индустријата, како на пр. Стопански Комори, граѓански здруженија за заштита на животната средина и сл.
- Образовни и институции за истражување како МАНУ, Факултет за информатички технологии (ФИНКИ).
- Меѓународни организации и донатори и меѓународни и национални финансиски институции и фондови.

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

1. ИНФОРМАЦИИ ЗА ЈАВНА РАСПРАВА

Јавната расправа по Нацрт извештајот за Стратегиска оцена за влијанието врз животната средина (СОЖС) на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020- 2050 година беше организирана од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), како корисник на документот, во соработка со проектниот тим задолжен за изработка на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020- 2050 година (Стратегијата). Согласно член 69 став 1 од Закон за животната средина („Сл. весник на РМ“ бр. 53/2005; 81/2005; 24/2007; 159/2008; 83/2009; 48/2010; 124/2010; 51/2011; 123/2012; 93/2013; 187/2013; 42/2014; 44/2015; 129/2015; 192/2015; 39/2016 и 99/2018) како и Уредбата за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти како и планови и програми од областа на животната средина („Сл. весник на РМ“ број 147/08, 45/11), одржувањето на јавната расправа беше огласено на веб страната на МЖСПП и во два дневни весника. Дополнително, идентификуваните засегнати страни беа известени преку електронска пошта за датумот и времето на одржување на расправата.

На јавната расправа, која беше спроведена на 09 април 2021 година, онлајн (со посредство на алатката Zoom) во периодот од 11.00 до 13.00 часот, присуствуваа 33 учесници (листа на присутни во Анекс 2).

Во име на тимот кој ја подготви нацрт- Стратегијата, на присутните им се обрати г-а Елена Гаврилова, заменик раководител на тимот. Во обраќањето искажа голема благодарност до МЖСПП за соработката и нивното учество во процесот на подготовка на Стратегијата.

Од име на МЖСПП, на присутните им се обрати г-а Теодора Обрадовиќ Грнчароска, државен советник за климатски промени при МЖСПП. Истакнувајќи дека ова претставува еден од низата настани организирани во тек на изработка на Стратегијата, таа го нагласи учеството на јавноста како битна алка во целиот процес. Во таа насока, ги повика сите присутни доколку имаат забелешки и препораки по однос на нацрт-извештајот, истите да ги споделат за време на јавната расправа или дополнително да ги достават во рамки на рокот за јавен увид во документот, директно до МЖСПП или до проектната единица.

Презентација на нацрт-извештајот за СОЖС направи експертката одговорна за подготовка на истиот, г-а Славица Биљарска Мирчески, која детално ги образложи наодите за можни влијанија на активностите предвидени во Стратегијата врз животната средина, како и мерките кои треба да се преземат за да се ублажат или избегнат истите. Во завршните заклучоци и препораки за подобрување, таа истакна дека имплементацијата на Стратегијата генерално ќе придонесе за намалување на емисиите на стакленички гасови на национално ниво, како и редуцирање на загадувањето на различните области и медиуми на животната средина. Понатаму нагласи дека, сценариото со адаптациски мерки (WAM) е препорачано решение, кое ќе има најголем број на кумулативни позитивни аспекти од аспект на исполнување на целта на планскиот документ и унапредување на заштитата на животната средина. Експертката препорача подготовка на детален Акциски план за имплементирање на Стратегијата, во кој мерките треба да се раслојат во различни временски периоди и категории за имплементација, како и поставување на јасни и мерливи индикатори за следење на имплементацијата,

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

посебно во сегментите адаптација и меѓусекторски политики и поставување на повеќе цели на локално ниво.

Во продолжение на јавната расправа беше отворена дискусија, во која дел од присутните се вклучија во дебатата. Треба да се напомене дека никој од говорниците не искажа забелешки на нацрт-извештајот за СОЖС, туку дискусијата повеќе беше насочена кон расчистување на одредени дилеми и прашања поврзани со самата нацрт-Стратегија.

На прашањето поставено од еден од учесниците:

Врз основа на кои податоци на Слика 29. Вкупни нето-емисии по сектори извлековте заклучок дека одземањето на јаглерод од FOSU доживеа енормен напредок од 1.500%, од -207 на -3.253? Особено ако се има предвид дека според податоците од Заводот за статистика шумскиот фонд е зголемен од 968.033 хектари во 1997 на 1.019.253 хектари во 2019, односно за само 5,3%?2) Како може да се зборува за климатска акција ако цел еден сектор, и тоа исклучително важен сектор, IPPU, не се предвидени никакви мерки за 30 години, и тоа и во WEM и во WAM сценариото? Ако се имаат предвид нивоата на стакленички гасови од индустријата во 1990 година, што би значело зголемувањето на тоа ниво за двојно и половина во 2050 година?

Од тимот за подготовка на стратегијата одговорија дека:

За базна година е земена 1990, пред се како година во која резултатните понори се многу мали, но и како обврска од правилата за ИКСЗ. Предвидената цел за 2050 година е многу блиска до емисиите/ апсорпцијата на шумите во последните неколку години, кога не се регистрирани големи шумски пожари и штети. Истото е претставено и во инвентарот на стакленички гасови на РСМ.

ИППУ секторот ги претставува само емисиите од индустриските процеси во текот на производството на продукти, а не и емисиите од енергетските процеси во индустријата. Емисиите од ИППУ секторот се многу мали (околу 5-6%) од вкупните национални емисии и за нив Стратегијата не предвидува мерки. Потребно е да се имаат подобри податоци на ниво на индустрија за да може да се постават мерки за митигација на овие емисии.

Друг учесник во расправата ја потенцираше комплексноста на секторот и потребата да се опфатат повеќе институции, кои ќе бидат координирани од секторот клима- посебно во делот за адаптација. За една држава во развој без финансии да се справи со катастрофи и здравствени кризи, адаптација треба да има еднакво простор колку митигација- особено во документ за климатска акција. На ова, претставникот од МЖСПП појасни дека ќе следува процес на мапирање на институциите на сите нивоа во делот на адаптација и ќе биде подготвен Национален план за адаптација. При тоа ќе бидат вклучени и институциите одговорни за управување со кризи, со ризици, безбедност и сл.

Следниот говорник ја поддржа заложбата за прифаќање на WAM сценариото, како сценарио кое ќе има поголеми ефекти, наведувајќи дека државата мора да се стреми кон „карбон неутралност“, односно нула инвестиции во користење на фосилни горива за производство на електрична енергија. Понатаму ја истакна потребата од системска

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

трансформација, доколку државата се стреми кон праведна климатска акција. На крај ја истакна потребата од подготовка на детален Акциски план, со индикатори и временска рамка за имплементација.

На последната забелешка, од страна на тимот за реализација на проектот појаснија дека Акцискиот план е подготвен непосредно пред одржување на јавната расправа и истиот брзо ќе биде финализиран. Во однос на укажувањето за потребата од праведна транзиција, објаснето беше дека тој процес освен декарбонизација, предвид мора да ги земе и социо- економските аспекти. Нацрт- Стратегијата предвидува мерка-спроведување програма на национално ниво за праведна транзиција и детална анализа на социо- економскиот импакт и можностите на декарбонизација. При тоа, оптимистичкото сценарио предвидува затворање на електраните кои користат јаглен како гориво, веќе во 2027 година и воведување на обновливи извори на енергија и користење на технологија која нема да има влијание врз животната средина. Стратегијата, како стратешки документ ќе биде предмет на ревизија за десет години и мерките ќе може соодветно да се адаптираат на тогашните потреби. Дополнително, беше појаснето дека WAM сценариото е прифатено во сите стратешки документи од областа енергија и клима и истото ќе се однесува и на предметната Стратегија.

Едно од прашањата поставени од присутните беше поврзано со сценариото во Нацрт-Стратегијата кое се однесува на зголемување на хидро енергијата за четири пати. Како што беше наведено, со моменталните осум големи и 95 мали хидроцентрали, прашањето е каде би се изградиле нови хидроцентрали кои ќе го поддржат ова сценарио. Одговорот беше дека во делот на хидроенергија се предвидуваат неколку проекти: изградба на Чебрен, и изградба на Велес и Градец- тоа се големите проекти. Мали хидроелектрани не се предвидува да се градат во заштитени подрачја, и се препорачува да се градат мали хидроелектрани на водоводни претпријатија, односно максимално користење на капацитетот на водоводните мрежи. Хидроелектраните ќе се користат за балансирање на системот, додека во периодот 2025- 2035 како преодно решение ќе се користат електрани на гас, чие производство во 2050 ќе биде минорно и ќе служи, заедно со хидроелектраните, за балансирање на енергетскиот систем. Во исто време се предвидува дека во 2050 година соларните електрани ќе бидат застапени со 2100 MW инсталиран капацитет, додека ветерните електрани треба да имаат 900 MW инсталиран капацитет.

Следниот учесник ја нагласи сеопфатноста на нацрт- Стратегијата и изрази надеж дека засегнатите страни активно биле вклучени во процесот на подготовка, со свој придонес и анализи, и посочи дека, исто така, треба да се вклучат и во стратешката имплементација на мерките. Дополнително очекува дека ќе се формира група од засегнати страни, кои нема да бидат поврзани со имплементацијата, за да стратешки ги следи и известува за постигнувањата и резултатите на Стратегијата. Од страна на претставникот на МЖСПП беше посочено дека покрај институциите и останатите директно засегнати страни кои треба да ја спроведуваат Стратегијата, во управувачкиот комитет на проектот за нејзина подготовка биле вклучени и претставници на цивилниот сектор, кои можеле да го следат процесот како набљудувачи, исто како и членовите од Делегацијата на ЕУ во РСМ.

Последниот говорник во своето излагање го поздравил целиот процес на подготовка на Стратегијата, оценувајќи ја како амбициозна. Од друга страна, изрази сомневање во капацитетот на одговорните органи да ја имплементираат истата, заради што ќе биде потребно поголемо вклучување на граѓанскиот сектор во поттикнување на сите институции за доследно спроведување на активностите.

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

На крај, уште еднаш беше упатен повик до сите присутни да ги достават своите евентуални забелешки и прашања во однос на текстот на нацрт- извештајот за СОЖС во законски определениот рок, за истите да можат да бидат земени предвид и вградени во финалниот извештај.

2. КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРАКИ ДОБИЕНИ ВО ТЕКОТ НА ЈАВНИОТ УВИД

Во рокот, додека СОЖС беше на јавен увид, свои забелешки, кои претежно се однесуваа на Стратегијата доставија: Коалиција на иднината, Здружение за заштита на животните и животната средина Е.Д.Е.Н. и Охрид СОС (Анекс 3). Проектниот тим и експертот за подготовка на СОЖС ги разгледаа забелешките и доставија одговори до подносителите.

3. ПРИФАТЕНИ КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРАКИ ДОБИЕНИ ВО ТЕКОТ НА ЈАВНИОТ УВИД И ЈАВНАТА РАСПРАВА

Проектниот тим ги прифати и во финалната верзија на Стратегија ќе ги вметне следните препораки и коментари, добиени во текот на јавниот увид и јавната расправа:

- Објаснување зошто апсорпцијата на стакленички гасови во 1990 година е толку ниска, за да не се создаде погрешен впечаток кај читателите на Стратегијата дека од 1990 до 2016 година е постигнат огромен напредок во секторот шуми (од -207 на -3.253 Gg CO₂-eq), додека реалноста кажува дека дошло до мал пораст на шумскиот фонд во овој период, а разликата во однос на апсорпцијата на стакленички гасови се должи на споредбата помеѓу година со статистичка инконзистенција во известувањето на податоците во однос на површини под шумии шумски пожари (1990) и година со ниско ниво шумски пожари (2016).
- Објаснување за причината за намалување на емисиите на стакленички гасови во 2016, во споредба со 1990 година, односно дека за 1990 година има нетипично ниско ниво на апсорпција на стакленички гасови од шумите.
- Параграф кој го појаснува проектираното зголемување на производството на електрична енергија од хидроцентралите од 1,1 TWh во 2017 година на 4,2 TWh во 2050 година. Изјава дека градењето на нови хидроцентрали нема да се врши на штета на живиот свет, како што следи: *Изградбата на нови хидроцентрали треба да го избегне непропорционалното влијание врз животната средина во споредба со произведената електрична енергија. Изборот на локации за изградба на хидроелектрани треба внимателно да се анализира за да се избегнат негативните влијанија врз животната средина и треба да се земе во предвид законската рамка за заштита на животната средина, биолошката разновидност, зачувувањето на природата и Владините одлуки. Покрај тоа, за мали хидроцентрали се препорачува да се користи капацитетот на системите за водоснабдување доколку истото е оправдано според економски и технички проценки.*

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

- Во финалната верзија на Стратегијата, како климатски ризик кој може да го загрози креирањето на дополнителен хидроенергетски потенцијал да се наведе дека климатските промени ќе доведат до значително намалување на врнежите во иднина, со што ќе се намали расположливата вода за пиење и водниот потенцијал на реките.
- Објаснување во однос на ограничувањата во однос на мерките за адаптација и повикување кон Националниот план за адаптација (НАП) кој треба да се фокусира на сеопфатни мерки за адаптација.
- Проширување на мерката за подигнување на јавната свест преку подготовка и спроведување на национална програма за подигнување на свеста за климата која покрај другите мерки за ублажување и адаптација ќе промовира промени во однесувањето на луѓето, како одржливо производство на храна, веганска диета и начин на живот, потрошувачки навики кои ќе ги земат во предвид влијанието на производите на климатските промени и животната средина, примарна селекција на отпад, локално компостирање на отпад, промоција на локални производи и производи со низок јаглероден отисок и тн..
- Препорака пошумувањето и активностите за обновување на шумите треба да се вршат на професионален начин, со внимателно избирање на видовите дрвја и разновидноста на дрвјата, земајќи го предвид зачувувањето на старите дрвја и пасиштата кои се важни за екосистемите и биодиверзитетот.
- Корекција на техничка грешка во однос на регионалните депонии
- Се додаде информација дека во рамките на проектот е изработен и Акциски План за спроведување на Законот и Стратегијата за климатска акција. Акцискиот план се однесува на периодот 2021- 2030, ги содржи сите мерки предвидени во Стратегијата, плус мерки за административно и правно зајакнување, и за секоја мерка е предвиден период на имплементација, индикатори, буџет, ингеренции за спроведување и засегнати страни.

Препораки

- ✓ Во следната верзија на Стратегијата, која е предвидено да се направи за 10, односно 5 години доколку има значителни промени во секторите, да се земат предвид и да се адресираат сите забелешки кои не се составен дел на финалната верзија на Стратегијата и недостатоците во моделирањето, како резултат на недостаток на информации.
- ✓ Да се поттикне поголема меѓусекторска соработка за климатска акција, особено на високо владино ниво, и тоа во однос на мобилизирање на човечки ресурси и експертиза, со цел сигурност на спроведување на стратегијата за климатска акција во пракса;
- ✓ Да се промовира зелена транзиција врз основа на јасни индикатори, рокови, буџет, изводливост, интеоперабилност и поврзаност помеѓу сродните институции;
- ✓ При следното моделирање и во процесот на дефинирање на идните национални политики и мерки за ублажување на климата, а во согласност со Националниот зелен договор, да се земе предвид:

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

- Централно и партиципативно планирање, а децентрализирано управување со природните добра;
 - Еколошка демократија;
 - Реобмислување на институциите со цел да се даде до знаење дека истите се претставници на интересот на праведноста за сите граѓани, дури и за оние заедници кои се маргинализирани и заборавени од системот моментално;
 - Проширување на енергетската инфраструктура да опфаќа заедници кои моментално живеат во енергетска сиромаштија;
 - Децентрализирано управување со енергијата преку енергетски кооперативи за обновлива енергија во сопственост на локалните заедници;
 - Транспарентност и зголемено информирање и медиумска покриеност за енергетскиот сектор генерално;
 - Нудење на алтернативна соодветна и праведна работа за сите вработени од кога ќе се затворат објектите кои произведуваат енергија од фосилни горива.
- ✓ Во процесот на „праведна транзиција“, покрај предвидените активности, да се води сметка и за напуштање на традиционалните системи на централизација на контролата врз ресурсите (примарно вода, енергија).
 - ✓ При следното моделирање и дефинирање на идните национални политики и мерки за ублажување на климата, да се предвидат задруги или кооперативи, како механизам за градење на силни и енергетски независни заедници.
 - ✓ При следната ревизија на Стратегијата, поголемо внимание да се посвети на дисперзирано (локално, на ниво на општина) компостирање за да се спречи хиперпродукција на комунален отпад и негово спонтано запалување на депониите на кои се одлага. Да се потенцира потребата и важноста на изработката на Планови за управување со речни сливови, ревитализација на водни и блатни екосистеми, како и важноста од дефинирање на сеопфатни мерки за намалување на загадувањето и притисоците врз водните екосистеми кој се важна алка за митигација и адаптација кон климатските промени..
 - ✓ Што е можно побргу прогласување на рефугиумите (вклучително и слатководните живеалишта) заедно со коридорите за влез/излез за заштитени подрачја, и активно управување и ревитализација на истите, како мерка за заштита на животинскиот свет. Локациите на ваквите прибежишта се познати, а основната рамка за поврзување на живеалиштата веќе постои со дефинирањето на Македонската национална еколошка мрежа (МАК-НЕН) и Балканскиот зелен појас.
 - ✓ Во оваа или во следната ревизија на Стратегијата да се предвиди прогласување на незаштитените блатни екосистеми за заштитени подрачја, како мерка за адаптација на рибите, птиците и другите видови кон климатските промени, како и подобрување на состојбата со водите.

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

Анекс 1- Известување за јавен увид и јавна расправа

Република Северна Македонија
Министерство за животна средина и просторно планирање

Republika e Maqedonisë së Veriut
Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor

ПОЧЕТНА МИНИСТЕРСТВО МЕДИЈА РЕГУЛАТИВА ДОКУМЕНТИ ПРОЕКТИ ТЕМИ ИЗВЕШТАИ НИС СЕРВИСИ ОБЈАВИ КОНТАКТ

Вие сте тука: МЖСПП / Настани / Известување за ставање на јавен увид и спроведување јавна расправа по Нацрт-извештај за Стратегиска оцена на животната средина на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 – 2050 год.

Известување за ставање на јавен увид и спроведување јавна расправа по Нацрт-извештај за Стратегиска оцена на животната средина на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 – 2050 год.

март 29, 2021

Врз основа на член 69 став 1 од Закон за животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/2005; 81/2005; 24/2007; 159/2008; 83/2009; 48/2010; 124/2010; 51/2011; 123/2012; 93/2013; 187/2013; 42/2014; 44/2015; 129/2015; 192/2015; 39/2016 и 99/2018) како и Уредбата за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти како и планови и програми од областа на животната средина („Службен весник на РМ“ број 147/08, 45/11) Министерството за животна средина и просторно планирање го дава следното

Известување за ставање на јавен увид и спроведување јавна расправа по Нацрт-извештај за Стратегиска оцена на животната средина на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 – 2050 год.

Се известува јавноста, граѓанските организации и сите засегнати страни дека Министерството за животна средина и просторно планирање го стави на јавен увид нацрт- извештајот на Стратегиска оцена на животната средина на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 – 2050 год. Јавниот увид ќе трае 30 дена од денот на објавување, а нацрт- извештајот на СОЖС е достапен на <https://www.moep.gov.mk/?nastani=%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d0%b7%d0%b0-%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d0%bd%d0%b0-%d1%98%d0%b0%d0%b2%d0%b5%d0%bd-%d1%83%d0%b2%d0%b8%d0%b4-%d0%b8>

Јавната расправа за нацрт- извештајот на Стратегиска оцена на животната средина на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 – 2050 год. ќе се одржи на 09.04.2021 (петок) со почеток во 11 часот, онлајн на следниот линк: <https://zoom.us/j/96281956666>

Се покануваат сите заинтересирани правни и физички лица да присуствуваат на јавната расправа и/или да достават свое мислење во врска со нацрт- извештајот за СОЖС во рок од 30 дена од денот на објавување на истиот.

Лице за контакт: Теодора О. Грнчаровска, t.grncarovska@moep.gov.mk,
Министерството за животна средина и просторно планирање, Плоштад Пресвета Богородица бр. 3, Скопје.

Одлука за спроведување на стратегиска оцена

Подготовка на долгорочна Стратегија и Закон за климатска акција

Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 – 2050 год.

АНКЕТА
Анкета за пристап до информации
Анкета за Е-БИБЛИОТЕКА

СЛОБОДЕН ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР

ДА ЈА ЗАСУВАМЕ ШАРА
ТА МЕСОЈИМЕ ШАВРИН

АКТИВНОСТИ ЗА НАДМИНУВАЊЕ НА СОСТОЈБИТЕ СО ПРЕСЛАНСКОТО ЕБЕРО

ОСОГОВО
И ЛИЧНО И РАЗЛИЧНО

GLOBE

Држете се убави. Познајте и набљудувајте!

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

Врз основа на член 69 став 1 од Закон за животната средина („Службен весник на Република Македонија” бр. 53/2005; 81/2005; 24/2007; 159/2008; 83/2009; 48/2010; 124/2010; 51/2011; 123/2012; 93/2013; 187/2013; 42/2014; 44/2015; 129/2015; 192/2015; 39/2016 и 99/2018) како и Уредбата за учество на јавноста во текот на изработката на пројекти и други акти како и планови и програми од областа на животната средина („Службен весник на РМ” бр. 147/08, 43/11) Министерството за животна средина и просторно планирање го дава следното

ИЗВЕСТУВАЊЕ

за ставиње на јавен увид и спроведување јавна расправа по Нацрт-извештај за Стратегиска оценка на животната средина на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

Се известува јавноста, граѓанските организации и сите засегнати страни дека Министерството за животна средина и просторно планирање го стави на јавен увид нацрт- извештајот на Стратегиска оценка на животната средина на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год. Јавниот увид ќе трае 30 дена од денот на објавување, а нацрт- извештајот на СОЖС е достапен на <https://www.moerr.gov.mk/?nastani+%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD-%D1%83%D0%B2%D0%B8%D0%B4-%D0%B8>

Јавната расправа за нацрт- извештајот на Стратегиска оценка на животната средина на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год. ќе се одржи на 9.4.2021 (петок) со почеток во 11 часот, објави на следниот линк <https://meetings/196281956668>

Се покануваат сите заинтересирани правни и физички лица да присуствуваат на јавната расправа и/или да достават своје мислење во врска со нацрт- извештајот за СОЖС во рок од 30 дена од денот на објавување на истиот.

Лице за контакт: Теодора О. Грнчаровска, tgrncarovska@moerr.gov.mk, Министерството за животна средина и просторно планирање, Плоштад Пресвета Богородица бр. 3, Скопје.

Në pajtim me nenin 69, paragrafi 1 i Ligjit për mjedisin jetësor (“Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” Nr. 53/2005; 81/2005; 24/2007; 159/2008; 83/2009; 48/2010; 124/2010; 51/2011; 123/2012; 93/2013; 187/2013; 42/2014; 44/2015; 129/2015; 192/2015; 39/2016 dhe 99/2018) si dhe Dekreti për pjesëmarrjen e publikut gjatë përgatitjes së rregulloretve dhe akteve të tjera si dhe planit dhe programet në fushën e mjedisit (“Gazeta Zyrtare e RM” numër 147/08, 43/11), Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor ka vendosur të:

NJOFTIM

për vendosjen e shqyrtimit publik dhe kryerje diskutim publik mbi Projektin Raporti për Vlerësimin Strategjik Mjedisor të Strategjisë Afatgjatë të Veprimtari Klimatik në Republikën e Maqedonisë së Veriut, për periudhën 2020 - 2050

Publiku, organizatat e shoqërisë civile dhe të gjithë aktorët e interesuar informohen se Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor ka vendosur për shqyrtim publik projektin raportin për Vlerësimin Strategjik Mjedisor të Strategjisë Afatgjatë të Veprimtari Klimatik në Republikën e Maqedonisë së Veriut për periudhën 2020 - 2050. Shqyrtimi publik do të zgjasë 30 ditë nga data e publikimit, dhe projektin raportin të VSM-së është në dispozicion në <https://www.moerr.gov.mk/?nastani+%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD-%D1%83%D0%B2%D0%B8%D0%B4-%D0%B8>

Debatimi publik mbi projektin raportin për Vlerësimin Strategjik Mjedisor të Strategjisë Afatgjatë të Veprimtari Klimatik në Republikën e Maqedonisë së Veriut për periudhën 2020 - 2050, do të mbahet më 09.04.2021 (e premte) duke filluar nga ora 11 e mëngjesit, online, në lidhjen në vijim: <https://meetings/196281956668>

Të gjithë personat juridikë dhe fizikë të interesuar janë të ftuar të marrin pjesë në diskutim publik dhe/ose të paraqesin mendimet e tyre mbi projektin raportin e VSM brenda 30 ditëve nga data e publikimit të tij.

Personi për kontakt: Teodora O. Grncarovska, tgrncarovska@moerr.gov.mk, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, Sheshi Prerovca Bogorodica nr. 3, Skopje.

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

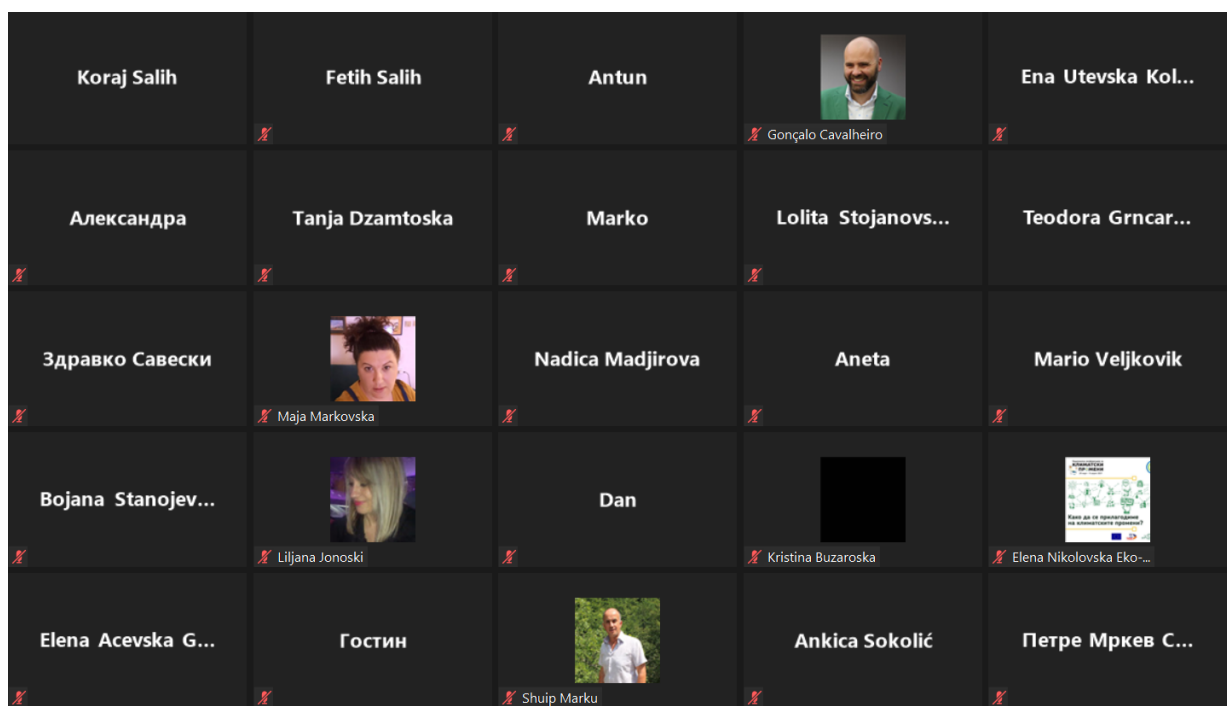
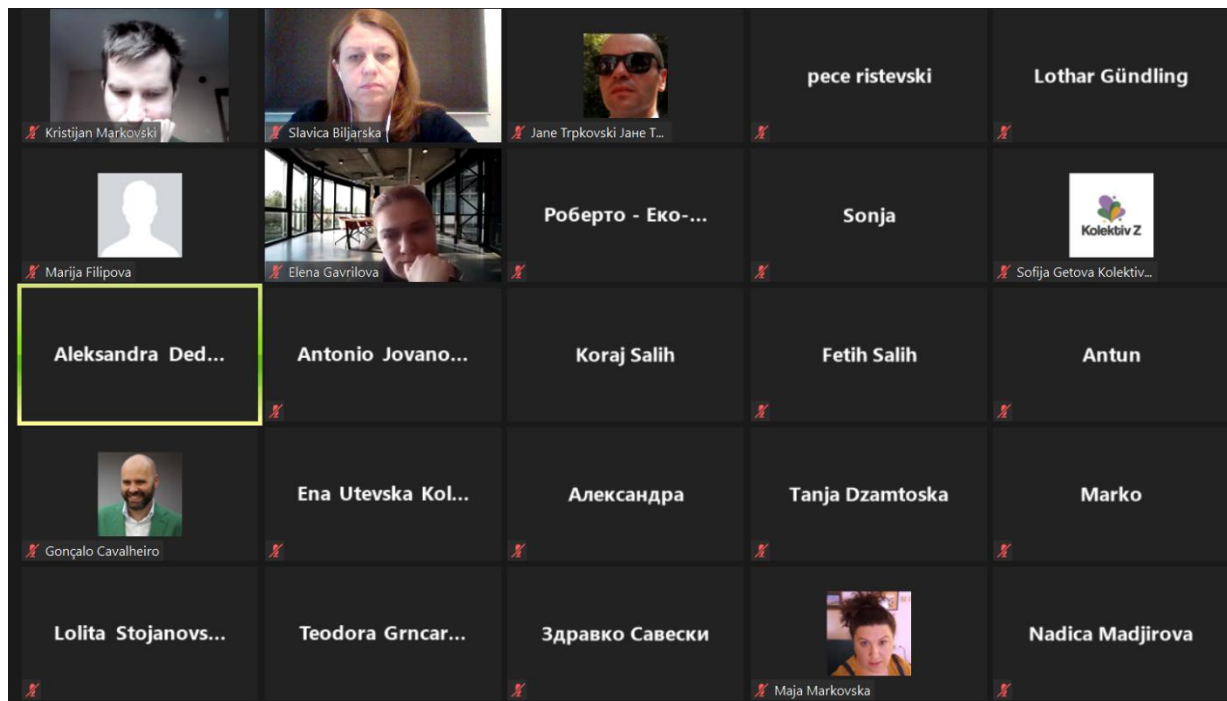
Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

Анекс 2- Листа на присутни на јавна расправа

1. Теодора О. Грнчаровска, Државен советник за климатски промени, МЖСПП
2. Фросина Антовска, кабинет на Министерот, МЖСПП
3. Анета Стојановска, МЕИЦ, МЖСПП
4. Бојана Стојчевска Печуровска, Центар за климатски промени
5. Александар Дединец, Истражувачки центар за енергија и одржлив развој, МАНУ
6. Марија Филипова Спремо, Агенција за цивилно воздухопловство
7. Пеце Ристевски метеоролог
8. Марио Вејковиќ, консултант
9. Ена Утевска, Коалиција за иднината
10. Софија Гетова, коалиција за иднината
11. Елена Николовска, Еко Свест
12. Кристина Бужаровска, CNVP
13. Надица Маџирова, Полимат 13
14. Елена Ацевска, Go Green
15. Петре Мркев, СППМД
16. Антонио Јовановски, UNICEF Македонија
17. Лилјана Јоноска, ФФРМ
18. Лолита Стојановска, АДКОМ
19. Маја Марковска, Милиеуконтакт
20. Санда Митковска, Милиеуконтакт
21. Здравко Савески
22. Анкица Соколиќ
23. Роберто Паризов, Еко живот
24. Јане Трпковски, ООП Призма
25. Шуип Марку, Здружение Центар за одржлив развој на заедницата
26. Антун
27. Павлина Здравева, УНДП
28. Елена Гаврилова, заменик раководител на тимот, GFA
29. Славица Биљарска, експерт за СОЖС, GFA
30. Александра Дединец, експерт, GFA
31. Lothar Gündling, правен експерт, GFA
32. Goncalo Cavalheiro, експерт, GFA
33. Тања Џамтоска, Office Manager, GFA

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

Анекс 3- Поднесени забелешки и коментари

Коалиција на иднината (27.04.2021)

Коментар:	Одговор од страна на надлежниот орган:
<p>Во поглавјето „4.4.2. Вкупни резултати на ЗШДУЗ“ (53 стр.), како и во објаснувањето кај сликите 29 и 30 (58 и 59 стр.) да се објасни зошто апсорпцијата на стакленички гасови во 1990 година е толку ниска. Отсуството на вакво експлицитно објаснување создава погрешен впечаток кај читателите на Стратегијата дека од 1990 до 2016 година е постигнат огромен напредок во секторот шуми (од -207 на -3.253 Gg CO₂-eq), додека реалноста кажува дека дошло до мал пораст на шумскиот фонд во овој период, а разликата во однос на апсорпцијата на стакленички гасови се должи на споредбата помеѓу година со високо ниво на шумски пожари (1990) и година со ниско ниво шумски пожари (2016).</p>	<p>Забелешката е прифатена, во финалниот нацрт на Стратегијата ќе се додаде објаснување зошто апсорпцијата на стакленички гасови во 1990 година е толку ниска (фуснота на страна 10 во македонската верзија, како и во Поглавје 4.2.2 каде што се споредуваат предвидените емисии / отстранувања од 2050 година за секторот AFOLU со емисиите / отстранувањата од 2016 година како порелевантна година за споредба) ...</p>
<p>А пак фактот дека шумските пожари се исклучително важен фактор за тоа дали шумите ќе бидат значителен апсорбер на стакленички гасови или ќе станат дури и самите емитер на стакленички гасови, посочува на важноста посебно внимание во Стратегијата да се посвети на мерките за минимизирање на шумските пожари.</p>	<p>Се согласуваме дека важноста на шумите е од исклучително значење за постигнување на целите во 2050 година, а пожарите значајно можат да влијаат врз намалувањето на апсорбциите. Токму затоа, во Стратегијата е предложена мерка со чија помош се предлага брзо и ефикасно гаснење на пожарите и нивно спречување, од една страна, а од друга страна е предложена мерка за пошумување, со која што оштетените шумски површини ќе може да се обноват.</p>
<p>Во иста насока, на 15 стр., каде што се наведува дека емисиите на стакленички гасови од 2016 година се намалени за 34,6% во споредба со емисиите од 1990 година, помеѓу причините што се наведени (намаленото производство на електрична енергија од домашен лигнит, промената на горивото (зголемена употреба на природен гас), како и намаленото индустриско производство) да се наведе дека за 1990 година има нетипично ниско ниво на апсорпција на стакленички гасови од шумите, поради што процентот на намалување на стакленичките гасови од 1990 до 2016 година во реалноста е далеку помал одошто тоа го покажуваат статистичките податоци. Избегнувањето да се спомне овој податок</p>	<p>Забелешката е прифатена, во финалниот нацрт на Стратегијата ќе се додаде објаснување за разликата помеѓу 1990 и 2016 година поради разликата во однос на апсорпцијата на стакленички гасови.</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>остава впечаток дека намерно се сака да се креира перцепција кај граѓаните, донесувачите на одлуки во државата и кај меѓународната јавност дека ние како земја сме направиле многу повеќе отколку што тоа соодветствува на реалноста.</p>	
<p>Поразително делува фактот дека дури во четири од вкупно петте сектори не се предвидени дополнителни мерки во WAM сценариото во однос на WEM сценариото (табела 3 на 32 стр.). Тоа го засилува впечатокот дека Стратегијата не прави доволно за да ги ублажи последиците од климатските промени, дека се задоволува со она што е минимум климатска акција наместо да го извлече максимумот. Бараме во секој од овие сектори (ИПКП, Земјоделие, Шуми и Отпад) да се предвидат дополнителни мерки. Триесет години е доволно долг временски период за да се преземат поамбициозни мерки наместо да има самозадоволство поради мерките што веќе се преземени или се планираат да се преземат. Можното потфрлање на мерките во секторот енергетика мора да се надомести во планирање дополнителни мерки кај четирите преостанати сектори (ИПКП, Земјоделие, Шуми и Отпад).</p>	<p>Стратегијата не предвидува мерки во секторот за индустриски проекти и употреба на производи (ИПКП) бидејќи емисиите од овој сектор се однесуваат на емисиите од производните процеси (без потрошувачката на енергија за истите) и како такви, мерките се специфични за секој вид на индустрија. Дефинирањето на политиките и мерките во секторот ИПКП бара детални проценки за технолошките процеси на производство кои постепено ќе се соберат со воведување на ЕУ ЕТС-шемата што се предвидува според Предлог законот за климатска акција.</p> <p>Дополително, нацрт Законот за климатска акција предвидува изработка на нова Стратегија за климатска акција во период од максимум 10 години, или 5 години ако има значителни промени во секторите, и сите забелешки кои не можат веднаш да се адресираат ќе се адресираат во наредната Стратегија за климатска акција.</p> <p>Тоа што во двете сценарија WEM и WAM има исти мерки за секторите Земјоделство, Шуми, Останато користење на земјиште и Отпад не значи дека тие не се амбициозни. Напротив, бидејќи мерките во овие сектори се од огромно значење, сметаме дека треба да бидат имплементирани во секој случај.</p> <p>На пример, во секторот Отпад, во категоријата Комунален отпад се постигнува максимално намалување на емисиите. Сепак, начинот на прикажување на намалувањето на емисиите според IPCC методологијата е таков да мерките што ќе се преземат до 2050 година, ќе имаат ефект до 2150 година, затоа што отпадот има период на полураспаѓање и оној отпад што е фрлен денес би емитирал емисии во следните 100 години. Инаку, ако се вклучат ефектите реализирани и по 2050 година, намалувањата се 10 пати поголеми од прикажаните.</p> <p>Исто така, спротивно на ситуацијата со секторот Шумарство, кај секторот Отпад 1990 година е неповолна година со многу ниско ниво на емисии, во однос на тоа што во 2017 година</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

	<p>има околу 50% повеќе емисии отколку во 1990 година. Во таа насока, иако целта во секторот Отпад е да се намалат емисиите за 2% во 2050 во однос на 1990 година, тоа значи намалување од 36% во 2050 во однос на 2017 година. Кратко објаснување е додадено и во Стратегијата.</p>
<p>Во Стратегијата треба подетално да се образложи тврдењето дека ќе се зголеми производството на електрична енергија од хидроцентралите од 1,1 TWh во 2017 година на 4,2 TWh во 2050 година (нормализирано) (38 стр.). Станува збор за клучен елемент од целата Стратегија во делот на енергетската транзиција, при што се тврди дека за 30 години ќе дојде до речиси четирикратно зголемување (380%) на производството на електрична енергија од хидроцентралите, кое зголемување е исто така за цели 50% повисоко од производството на електрична енергија од електраните на јаглен во 2017 година (2,8 TWh). Бидејќи ова тврдење за зголемување на производството на електрична енергија од хидроцентралите на 4,2 TWh во 2050 година не е образложено во Стратегијата, се наметнува прашањето: колку тоа е реално? Колку овој клучен елемент на целата Стратегија е повеќе втемелен врз надежите отколку врз реалните проекции? Ова особено ако се има предвид дека климатските промени ќе доведат до значително намалување на врнежите, а со тоа ќе дојде до намалување како на расположливата вода за пиење, а и на водниот потенцијал на реките. Се чини дека овој фактор воопшто не бил земен предвид при проценката за производството на електрична енергија од хидроцентрали, иако самата Стратегија посочува дека „Македонија ќе се соочи со потопла и посува клима во иднина“ (21 стр.).</p>	<p>Проекциите за секторот Енергетика се целосно усогласени со Стратегијата за развој на енергетиката до 2040 година.</p> <p>Се согласуваме со коментарот дека на прв поглед производството од хидроцентралите изгледа дека драстично се зголемува, но во Стратегијата не се тврди дека за 30 години ќе дојде до речиси четирикратно зголемување (што би било 280%), затоа што не може да се споредува производството во 2017 година кое не е нормализирано (како што стои во забелешката под самата слика), со производството во 2050 кое е нормализирано. Нормализираното производство според Директивата за ОИЕ значи просек на производство на хидроелектраните во последните 15 години. 2017 е една од годините која не е хидролошки поволна, и во која има значајно помало производство одколку што е просечното (на пример, спред Енергетскиот биланс на ДЗС во 2015 година производството од хидроелектраните е 1.9 TWh, во 2016 – 1.9TWh, во 2018 – 1.8 TWh итн). Доколку се споредат нормализирани вредности за 2020 (од Стратегијата) и 2050 година, зголемувањето во текот од наредните 30 години ќе биде само околу 130%. Тврдењето за зголемувањето на производството на електрична енергија од хидроцентралите на 4,2 TWh во 2050 година, е објаснето во Акцискиот план, со тоа што се наведени точно кои големи хидроцентрали се планираат, како и колку е дополнителниот капацитет на малихидроцентрали кој се предвидува. Една од предвидените големи хидроцентрали е Чебрен, која е пумпно-акумулациона, и којашто ја користи истата вода за производство на голема количина на електрична енергија. Токму заради ефектите на климатските промени хидроцентралите како Чебрен и Вардарска долина ќе придонесат за регулирање на количината на вода и за зголемување на водниот потенцијал кој ќе се користи за наводнување и пиење.</p> <p>Заради појаснување, дел од овој параграф е</p>

**„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска
акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK**

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС
на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот
2020 - 2050 год.

	додаден и во самата Стратегија.
--	---------------------------------

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>Покрај образложението за реалистичното на проекциите за производството на електрична енергија од хидроцентралите до 2050 година, Стратегијата мора да содржи експлицитна изјава дека градењето на нови хидроцентрали нема да се врши на штета на живиот свет.</p>	<p>По јавната расправа проектниот тим ја ажурураше Стратегијата и истата изјава сега е вметната на страна 41:</p> <p><i>Изградбата на нови хидроцентрали треба да го избегне непропорционалното влијание врз животната средина во споредба со произведената електрична енергија. Изборот на локации за изградба на хидроелектрани треба внимателно да се анализира за да се избегнат негативните влијанија врз животната средина и треба да се земе во предвид законската рамка за заштита на животната средина, биолошката разновидност, зачувувањето на природата и Владините одлуки. Покрај тоа, за мали хидроцентрали се препорачува да се користи капацитетот на системите за водоснабдување доколку истото е оправдано според економски и технички проценки.</i></p>
<p>Наместо да се проектира енормно зголемување на хидроенергијата, она што треба да се направи е да има поголемо потпирање врз сончевата енергија, врз енергетската ефикасност, како и врз подигнувањето на свеста и кај луѓето и кај економските субјекти дека е исклучително важно да се штеди енергијата. Во тој контекст, сметаме дека не може да се смета за климатска акција зборувањето за зголемување на вкупната потрошувачка на финална енергија. Рационалното искористување на енергијата ќе овозможи помала потрошувачка на енергија од фосилни извори и од хидроцентрали во споредба со проектираното во Стратегијата и ќе придонесе за намалување на стакленичките гасови. Што се однесува до можниот ефект што тоа би го имало врз БДП, тоа само го нагласува проблемот на вклучувањето на бруто загадувањето во мерењето на висината на БДП и на претворањето на економскиот раст од средство за постигнување благосостојба во цел сама за себе. Едноставно не можеме да зборуваме за сериозна климатска акција ако не го проблематизираме самиот концепт на БДП. Некои сектори треба да растат, но некои мора да опаѓаат. Потребна е квалитативна анализа кај кои сектори има пораст, а кај кои има пад наместо да се претпоставува дека растот на економијата како целина сам по себе значи подобрување на благосостојбата</p>	<p>Потполно се согласуваме дека рационалното искористување на енергијата ќе овозможи помала потрошувачка на енергија, па токму затоа, како што може да видите од Слика 33 и Слика 34, најголемиот дел од капиталните инвестиции се токму во енергетската ефикасност, и тоа тие се далеку поголеми од инвестициите во ОИЕ технологии (како што и вие сметате дека треба да биде). Во Акцискиот план може да се забележи дека има над 20 мерки во делот за енергетска ефикасност, во кој влегуваат и мерки за подигање на јавната свест.</p> <p>Растот на БДП не значи раст на финалната потрошувачка на енергија. Напротив, Стратегијата покажува дека вкупната финална енергија расте со многу помала стапка (Слика 18 – 38% во целиот период), споредено со стапката на растот на БДП (Слика 3 – 180% во целиот период). И токму, како што сметате и вие, во некои сектори се предвидува финалната потрошувачка на енергија да расте (како на пример во секторот Транспорт), а во некои сектори финалната потрошувачка на енергија се намалува и покрај растот на БДП, и токму поради имплементирањето на мерките за енергетска ефикасност (како на пример во секторот Домаќинства и Комерцијалниот сектор).</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>на луѓето.</p>	
<p>Меѓусекторска соработка е потребна за делување кон климатска акција, особено соработка на високо владино ниво и тоа кон мобилизирање на човечки ресурси и експертиза, со цел сигурност на спроведување на стратегијата за климатска акција во пракса. Во спротивност, овој документ без разлика на неговиот квалитет, може да остане без реална имплементација.</p>	<p>Во подполност се согласуваме со коментарот. Поглавје 10 од Стратегијата ја обработува институционалната рамка и модалитетите за спроведување на стратегијата, додека Поглавјето 6 и Поглавјето 9 се однесуваат на хоризонталните аспекти. Во рамките на проектот е изработен и Акциски План за спроведување на Законот и Стратегијата за климатска акција. Акцискиот план се однесува на периодот 2021 - 2030, ги содржи сите мерки предвидени во Стратегијата, плус мерки за административно и правно зајакнување, и за секоја мерка е предвиден период на имплементација, индикатори, буџет, ингеренции за спроведување и засегнати страни. Дополнително нацрт Законот за климатска акција предвидува механизам за известување за спроведувањето на политиките и мерките за митигација на секој две години, и на мерките за митигација на секој четири години (во согласност со ЕУ ММР директивата).</p>
<p>Промовирање на зелена транзиција (стр. 29) - нема јасни индикатори, рокови, буџет, изводливост, интеоперабилност и поврзаност помеѓу сродните институции.</p> <p>За усвојување и понатамошно коментирање на стратегијата за климатска акција потребен е акциски план со јасни индикатори, буџет за секоја активност што е планирана, реално планирање, базирано на фактичката состојба на терен.</p>	<p>Во рамките на проектот е изработен и Акциски План за спроведување на Законот и Стратегијата за климатска акција. Акцискиот план се однесува на периодот 2021 - 2030, ги содржи сите мерки предвидени во Стратегијата, плус мерки за административно и правно зајакнување, и за секоја мерка е предвиден период на имплементација, индикатори, буџет, ингеренции за спроведување и засегнати страни.</p>
<p>Според националниот Зелен договор, неколку од предложените решенија на нашите гореспоменати предлози за конкретни мерки и барања се:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Централно и партиципативно планирање, а децентрализирано управување со природните добра - Еколошка демократија - Реобмислување на институциите со цел да се даде до знаење дека истите се претставници на интересот на праведноста за сите граѓани, дури и за оние заедници кои се маргинализирани и заборавени од системот моментално - Проширување на енергетската инфраструктура да опфаќа заедници кои моментално живеат во енергетска сиромаштија 	<p>Ви благодариме за конкретните предлози, но би сакале да истакнеме дека сме на иста страна и дека следните мерки се веќе опфатени (како што може да се види во Акцискиот план):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проширување на енергетската инфраструктура да опфаќа заедници кои моментално живеат во енергетска сиромаштија - Градење на фотонапонски централи на постојни (јавни) објекти, не на плодно земјиште и генерирање енергија преку ре-употреба на веќе постоечки објекти - Транспарентност и зголемено информирање и медиумска покриеност за енергетскиот сектор генерално - Нудење на алтернативна соодветна и

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<ul style="list-style-type: none"> - Градење на фотонапонски центри на постојни (јавни) објекти, НЕ на плодно земјиште и генерирање енергија преку ре-употреба на веќе постоечки објекти - Децентрализирано управување со енергијата преку енергетски кооперативи за обновлива енергија во сопственост на локалните заедници - Транспарентност и зголемено информирање и медиумска покриеност за енергетскиот сектор генерално - Нудење на алтернативна соодветна и праведна работа за сите вработени од кога ќе се затворат објектите кои произведуваат енергија од фосилни горива 	<p>праведна работа за сите вработени од кога ќе се затворат објектите кои произведуваат енергија од фосилни горива (праведна транзиција)</p> <p>Останатите предлози се релевантни и тимот на Проектот ќе препорача истите да бидат интегрирани во следната вежба за моделирање и процесот на дефинирање на идните национални политики и мерки за ублажување на климата.</p>
---	---

Здружение за заштита на животните и животната средина Е.Д.Е.Н. (27.04.2021)

Коментар:	Одговор од страна на надлежниот орган:
<p>Иако научните податоци поврзани со стакленички гасови кои се последица од производството на храна се обемни, а традиционалното (и застарено) производство на храна со експлоатација на животни е поврзано со генезата на пандемии, во Стратегијата воопшто не е ниту разработено ниту начнато, преориентирањето на вегански начин на исхрана, како единствен начин за драстично намалување и на емисиите од овој сектор, но и на апсурдната (зло)употреба на ресурси.</p>	<p>Забелешката се прифаќа. Во финалната верзија на Стратегијата ќе биде содржана и мерка за промена на однесувањето на потрошувачите и вегански начин на исхрана (страна 72 во финалниот нацрт на македонската верзија на Стратегијата).</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>Во Стратегијата се спомнуваат Агендата 2030 и Европскиот зелен договор како репери на кои би требало да се темели (праведната) трансформација и транзиција на современите општества. Но, во самата Стратегија воопшто не може да се види дека Македонија би се ориентирала кон праведна транзиција, што значи првенствено напуштање на традиционалните системи на централизација на контролата врз ресурсите (примарно вода, енергија).</p> <p>Начинот на кој се предлага „транзицијата“ во Стратегијата остава широк маневарски простор за продолжување на истите погубни практики од минатото (инвестирање во застарена гасоводна инфраструктура; инвестирање во хидроцентрали и ветерни електрани; отсуство на мерки за децентрализирано компостирање на отпадот итн.).</p>	<p>Според дефиниција, Just Transition е рамка развиена од синдикалното движење за да опфати низа социјални интервенции потребни за обезбедување на работнички права и egzистенција кога економиите преминуваат кон одржливо производство, првенствено борба против климатските промени и заштита на биодиверзитетот. Во Стратегијата должно внимание е дадено на праведната транзиција, и истата како цел и мерка е предвидена во Акцискиот план за спроведување на Стратегијата. Дел од мерката Just Transition е и изградба на соларни електрани со вкупен капацитет од 140 MW (Битола 20 MW, 120MW Осломеј).</p>
<p>Хидроцентралите и ветерните електрани не може да се сметаат за ОИЕ. Најнапред, затоа што со ХЕ се запоседуваат основни (ограничени и оскудни!) ресурси за живот и опстанок на локално население, а со ХЕ и ВЕ заедно истовремено се уништува биодиверзитет; со ВЕ се менува микроклимата. Повластените суми кои концесионерите ги плаќаат за лично да профитираат од јавни добра без на граѓаните да им се овозможи законско право да произведуваат енергија за своите потреби, а вишокот да го продаваат назад во мрежата, се удар за македонската економија и, исто така, придонесуваат за енергетската сиромаштија, како и за продлабочување на социјалното раслојување. Иако Македонија е земја со 280 сончеви денови на годишно ниво и само многу мал дел од нејзината територија е доволен за да се задоволат енергетските потреби на земјата, сепак, во Стратегијата не се дава примат на фотоволтаиците кои воедно се и начин на производство на електрична енергија кој има минимално негативно влијание врз животната средина, животните и квалитетот на живот на човекот.</p>	<p>Најголем дел од мерките во секторот енергетика се поврзани со зголемување на производството на енергија од обновливи извори. Во однос на енергијата од фотоволтаици, во Стратегијата е предвидено забележливо зголемување на производството од фотоволтаици од 0,03 TWh во 2017 година на 2,9 TWh во 2050 година (што е еднакво на производството на РЕК Битола, на пример во 2018 година).</p> <p>Важно да се напомене дека мерките за секторот енергетика потекнуваат од Стратегијата за развој на енергетиката до 2040 година (која се усвои на крајот на 2019 година), но со засилен интензитет до 2050 година. На пример, во Стратегијата за енергетика се предвидува инсталираниот капацитет од фотоволтаици да биде 1,4 во 2040 година, а во оваа Стратегија за климатска акција, овој капацитет достигнува 2,1 во 2050 година.</p>
<p>На ниту едно место во Стратегијата не се спомнуваат задруги или кооперативи како механизам за градење силни и (енергетски) независни заедници. Во документот е потребно да се нагласи неопходноста од</p>	<p>Во однос на можноста граѓаните да произведуваат енергија за своите потреби со помош на ФВ системи, таква мерка е предвидена и во Стратегијата и во Акцискиот План, и истата предвидува инсталирање на</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>субвенционирање на фотоволтаици со цел да се поттикнат граѓаните да го направат првиот чекор имајќи предвид дека за овој тип на извор на енергија почетната инвестиција е малку повисока имајќи го предвид стандардот во Македонија.</p>	<p>дополнителен потенцијал од 750MW до 2050. Истата мерка е подржана и со новите измени во Законот за енергетиката, со кои што на домаќинствата им се дава можност да произведуваат електрична енергија за своите потреби и за пласирање на вишоците во мрежа.</p> <p>Во однос на субвенционирањето, Министерството за економија на 31.03.2021 распиша повик за субвенционирање на набавка на фотоволтаични системи за производство на електрична енергија во домаќинства, а распиша и дополнителен повик за инсталирање на фотонапонски системи за мали и средни претпријатија. Сепак, начинот на поддршка за изградба на планираниот енергетски капацитет е дел од Програмата за развој на енергетиката.</p> <p>Според Проектната задача, Проектот имаше задача да работи со достапните национални податоци за моделирање, истражувања и сценарија за РС Македонија, ставени на располагање на изведувачот на почетокот на проектот. Истото е наведено во делот Одредување, каде што јасно е наведено дека изведувачот не е одговорен за содржината или точноста на податоците за моделирање, истражување и сценарија за Република С. Македонија. Сепак, тимот на проектот смета дека предложената мерка за воспоставување на енергетски задруги е релевантна и ќе препорача истата да биде интегрирана во следната вежба за моделирање и процесот на дефинирање на идните национални политики и мерки за ублажување на климата.</p>
<p>Во однос на отпадот, никаде во Стратегијата не се спомнува дисперзирано (локално, муниципално) компостирање што всушност ќе го спречи хиперпродуцирањето на комунален отпад и негово спонтано запалување на депониите на кои се одлага. Според конзервативни проценки, во Македонија некаде 60-70% од комуналниот отпад е биоотпад што доколку би се компостирал локално, не би учествувал во вкупните емисии (и од транспортот и од самите процеси кои се одвиваат на депониите). Депониите (па уште и регионални!) не се замена за локалното компостирање. Во Македонија веќе постојат извонредни и успешни примери на локално</p>	<p>Се согласуваме со коментарот, и во Стратегијата токму тоа е предложено како мерка – механички и биолошки третман кој завршува со компостирање на отпадот. Мора да се има предвид дека и при компостирањето се создаваат емисии, но сепак се далеку помали отколку ако класично се одлага отпадот на депонија. Во поглед на локацијата на компостирање, кога веќе ќе се изградат предвидените регионални депонии, многу поисплатливо е таму да се врши компостирањето, но се разбира дека локалното компостирање исто така е добредојдено во целиот процес. Покрај тоа, активност за подигање на свеста поврзана со</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>компостирање со инсталирање на современи компостари кои се самостојни единици во кои како краен производ од процесот се произведува органско ѓубриво. Методот на функционирање на овие компостари претставува неколкукратна добивка: не се трошат јавни средства за комунално претпријатие да го собира и транспортира отпадот; нема загадување на воздухот од трупање на отпад на депонии кои во летните месеци често се запалуваат; граѓаните се учат да го селектираат отпадот; се добива исклучително корисен краен продукт кој се користи за облагородување на почвата.</p>	<p>локалното компостирање и примарната селекција на отпад е додадена во финалниот нацрт на Стратегијата (страна 72).</p>
---	--

Охрид СОС (27.04.2021)

Коментар:	Одговор од страна на надлежниот орган:
<p>Мерките за адаптација и заштита на растителните и животинските видови не се доволни и нејзиното спроведување ќе значи закана врз живиот свет.</p>	<p>Проектниот тим се согласува со конотацијата дека мерките за адаптација се ограничени. Причината за ова е следнава: членовите на УКП донесоа одлука со консензус дека Стратегијата и Акцискиот план ќе се фокусираат на множество мерки насочени кон решавање на клучните бариери и празнини идентификувани во Третата национална комуникација (најмногу поврзани со собирање на податоци) , додека Националниот план за адаптација (НАП) ќе се фокусира на реалните мерки за адаптација. Мерките вклучени во оваа Стратегија и Акционен план ќе послужат како активности што овозможуваат поддршка на ефективно и ефикасно спроведување на НАП-от.</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>Во Стратегијата е неопходно да вклучи мониторинг на CH₄ и N₂O, како клучни индикатори со цел да се утврдат комбинирани ефекти на политиките за намалувањето на емисијата на стакленички гасови. Со тоа попрецизно ќе се одредат вистинските влијанија врз климатските промени во Република Македонија и ќе доведе до избегнување на долгорочна употреба на природен гас.</p>	<p>CH₄ и N₂O се стакленички гасови и како такви инстите се постојано вклучени во националните инвентари на стакленички гасови. Истите емисии се земени во обзир и анализирани во Стратегијата, но се претворени во CO₂-eq, за истите да го искажуваат и нивниот потенцијал на стакленички гас (1kt на CH₄ = 25 kt на CO₂-eq, додека 1kt на N₂O = 298kt на CO₂-eq, според упатствата на Меѓубладиниот панел за климатски промени).</p> <p>Дополнително во однос на употребата на природен гас, според сценаријата, до 2025 година, производството на електрична енергија од електрани на природен гас ќе се зголемува во споредба со 2017 година. По 2030 година, со зголемувањето на цената на CO₂ и воведувањето на повеќе обновливи извори на енергија, производството на електрична енергија од природен гас нема да биде исплатливо, со што ќе се намали нивото на производство за 50% во споредба со 2017 година. Ова исто така ќе го намали уделот на природниот гас во вкупното производство на електрична енергија од 11% во 2017 година на 4% во 2050 година.</p>
<p>ВОДИ И ЕУТРОФИКАЦИЈА Под влијание на климатските промени, процесите на еутрофикација ќе се забрзаат, што како последица ќе води до создавање зони без кислород, исчезнување на ендемски видови и цветање на алгите (Matzinger <i>et al.</i>, 2007; Брнс, 2013). Тоа значи дека климатските промени се опасност не само за биолошката разновидност, туку и за јавното здравје, водата за пиење и туризмот (Morgan <i>et al.</i>, 2008; Chislock <i>et al.</i>, 2013). Покрај тоа, и самите реки и езера се извор на стакленички гасови. Степенот на емисиите може да биде поврзан со состојбата на водата. Ако квалитетот е лош, емисиите може да бидат многукратно поголеми (Beaulieu <i>et al.</i>, 2019). Според истиот принцип, ризикот е уште поголем кај вештачките корита. Следствено, намалувањето на хранливите материи и други загадувачи е неопходно. Поради тоа, потребно е:</p> <ul style="list-style-type: none"> • итна изработка, усвојување и спроведување на сите планови за управување со речните сливови; • ревитализација на водни и блатни екосистеми на национално ниво; и 	<p>- Плановите за управување со речни сливови се изработуваат од страна на секторот води на МЖСПП. До сега, поглем дел од речните сливови се покриени со Плановите за управување со речни сливови. Како и да е, во финалната верзија на Стратегијата ќе да се напомене важноста на изработувањето на Плановите за управување со речни сливови и ревитализација на водни и блатни екосистеми(страна 17). Покрај тоа, усогласувањето помеѓу секторското стратешко планирање ќе биде правно обврзувачко во согласност со нацрт-законот за климатска акција..</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

• определување на мерки за намалување на загадувањето.	
--	--

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>РЕФУГИУМИ, МАК-НЕН И ЗЕЛЕН ПОЈАС Поради геодиверзитетот, старите живеалишта, високите планини (алпски и субалпски појас), природните езера, и речните долини (Savic, 2008; Sadori <i>et al.</i>, 2016; Švara <i>et al.</i>, 2016), Македонија располага со изобилство на места кои може да имаат функција на рефугиуми кога температурата и влажноста се менуваат. Под влијание на климатски промени, заштитата на влезовите/излезите и поврзувањето на/меѓу рефугиумите е најважна. Тоа е неопходно да се врши на национално и меѓународно ниво и во овој процес мора да се вклучат и слатководните живеалишта. Локациите на ваквите прибежишта се познати, а основната рамка за поврзување на живеалиштата веќе постои со дефинирањето на Македонската национална еколошка мрежа (МАК-НЕН) и Балканскиот зелен појас (МЖСПП, 2018). Со оглед на тоа, мерките за адаптација во стратегијата за климатска акција мора да опфатат не само собирање на податоци и изработка на планови, туку и што е можно побрзо прогласување на рефугиумите заедно со коридорите за влез/излез за заштитени подрачја и активно управување и ревитализација на истите.</p>	<p>Биодиверзитетот и зачувувањето на природата се еден од ранливите сектори адресирани во сите досега развиени наши национални комуникации, како и во нацрт Стратегијата за климатски промени. Дополнителен важен чекор напред за секторот за биодиверзитет се и Националната стратегија за биолошка разновидност и Акциониот план за периодот 2018-2023 година и Националната стратегија за заштита на природата (2017-2027). Стратегијата за биодиверзитет споменува дека „акциониот план“ вклучен во Третата Национална комуникација е „прилагоден на барањата на Националната стратегија за биолошка разновидност со акционен план“. Мерките во рамките на стратешката цел 9 - „Да се интегрираат мерките за прилагодување и ублажување на климатските промени и борбата против опустинување“, се смета дека се „комплементарни со дејствијата во Третата национална комуникација за климатските промени, Националната програма за акција за борба против опустинувањето и со стратешките акции од нацрт Климатската стратегијата (Дефинирање и развој на систем на индикатори за следење на влијанијата на климатските промени врз биодиверзитетот и Подготовка на национален план за истражување за биодиверзитетот и климатските промени).</p> <p>Сите горенаведени мерки се однесуваат на координација помеѓу Стратегијата за биолошка разновидност и Конвенцијата за климатски промени во Република Македонија, ефикасно управување со водите, изведување на истражување на влијанијата на климата врз биолошката разновидност и подобро управување со заштитените подрачја .</p>
<p>ПОШУМУВАЊЕ Иако Граѓанската иницијатива Охрид SOS ги поддржува мерките за пошумување како понор за јаглерод, сепак изразуваме загриженост за нивното спроведување. Информациите наведени во Стратегијата не се доволни. Потребно е да се знаат и видовите на дрвја и места/време за пошумување. Во минатото, пошумувањето во Република Македонија беше изведувано непрофесионално и неефикасно (Kolevska <i>et al.</i>, 2017). Покрај тоа, треба да не се испушти од вид дека некои тревни живеалишта имаат голема важност за екосистемите и биодиверзитетот; шумите со</p>	<p>Забелешката е прифатена и е интегрирана во финалната верзија на Стратегијата (страна 28 во македонската верзија на Стратегијата).</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>повеќе видови на дрвја може да бидат поефикасни за зачувување на биодиверзитет; а постарите дрвја задржуваат поголема количина јаглерод (Stephenson <i>et al.</i>, 2014; МЖСПП, 2018; Amroofter <i>et al.</i>, 2019; Waring, 2021). Исто така, шумите со поголема разновидност, подобро се спротивставуваат на шумските пожари (Kolevska <i>et al.</i>, 2017). Затоа, при изборот на места и видови за пошумување, мора да се врши стручно утврдување на најпогодните. Воедно, зачувувањето на постоечките шуми и старите дрвја е исто така многу важно.</p>	
---	--

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>БЛАТНИ И ВОДНИ ЖИВЕАЛИШТА Заедно со пошумувањето, преку разгледување на примери од други држави, дојдено е до сознанија дека со заштитата, зачувувањето и ревитализацијата на блатните и водните живеалишта воопшто, како и со создавањето на вештачки блата, може да се подобрат секвестрацијата на јаглерод и адаптацијата кон климатски промени на рибите, птиците и другите видови; да се создадат соодветни одбранбени механизми во случај на поплави; но и да се подобри состојбата на водите (Ramsar, 2011, 2018). Од друга страна, блатните екосистеми го контролираат количеството на хранливи материи што влегуваат во водите и со тоа ја намалуваат заканата од еутрофикација во услови кога температурите растат. Сепак, во оваа долгорочна стратегијата за климатска акција нема ниту еден збор во врска со блатните екосистеми, ниту за нивно зачувување ниту за создавањето на нови. Препорачуваме Стратегијата соодветно да се ревидира и во неа да се предвиди итно прогласување на незаштитените блатни екосистеми (на пример, Студенчишко Блато) за заштитени подрачја, и тоа со доволна површина за ревитализација во вистинска смисла на зборот и проектирање на вештачки или обновени блатни системи на соодветни места.</p>	<p>Националната Стратегија за биодиверзитет и нејзиниот акциски план, во рамките на акциите за постигнување на националната цел 10 ги предвидува следните активности:</p> <p>10.4 Заштита и ревитализација на блатните/водните живеалишта и крајречни живеалишта</p> <p>10.4.1 Идентификација на најзагрозените низински блатни/водни живеалишта и изработка на акциски планови за нивно зачувување, како на пример Белчишко , Блато, Студенчишко Блато, Катлановско Блато, Моноспитовско Блато, Негорци и др.</p> <p>10.4.2 Идентификација на најзагрозените планински блатни/водни живеалишта и изработка на акциски планови за нивно зачувување, како на пример Подгоречки и Лабунишки езера (Јабланица), Боговинско Езеро и Луково Поле (Шар Планина), Локуф (Дешат), Слана Бара (Осоговски Планини), и др.</p> <p>10.4.3 Изработка на план и спроведување активности за спречување на деградација на блатните и водните живеалишта, особено од интензификација на земјоделството, водоснабдување, наводнување, порибување и други активности на стопанските сектори</p> <p>10.4.4 Спроведување пилот мерки за ревитализација на блатните живеалишта</p> <p>10.4.5 Спроведување пилот мерки за заштита и ревитализација на крајречни/рипариски живеалишта.</p> <p>Поради тоа што овие мерки се веќе опфатени со Стратегија за биодиверзитет, Стратегијата за климатска акција не се осврнa на овие мерки со цел да се избегне непотребно преклопување на активности.</p>
<p>ДЕПОНИИ Иако во Стратегијата се дадени рокови за отворање на нови депони во Скопје (2023), Исток и Североисток (2025), Полог (2026), Југоисток (2029) и Пелагонија и југоисток (2029), нема информација во врска со Југозападниот регион.</p>	<p>Благодариме за забелешката, се работи за печатна грешка, односно на две места стои Југоисточен регион. Југозападниот е заедно со Пелагонискиот регион. Грешката е поправена во Стратегијата (страна 56 во македонската верзија на Стратегијата)..</p>
<p>ПРОИЗВОДСТВО НА СОЛАРНА ЕНЕРГИЈА Потребно е поголемо производство на електрична енергија од фотоволтаични извори од она што е предвидено со зелената транзиција во Стратегијата, бидејќи како резултат на</p>	<p>Оваа препорака е веќе адресирана во новиот Закон за енергетика и домаќинствата имаат можност да инсталираат сончени ФВ системи за сопствено производство и пласман на електрична енергија.</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

инвестиции во другите извори на енергија, како на пример, хидроцентрали и природен гас, треба да се очекува да следат многу нови проблеми. Затоа, неопходно е да се направат измени во законодавството со што на граѓаните ќе им се дозволи електричната енергија добиена преку сончева енергија да ја продаваат во мрежата.	
--	--

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>ГЕОТЕРМАЛНА ЕНЕРГИЈА Иако Република Македонија има ресурси и историја со искористување на геотермалната енергија (Popovska-Vasilevska, 2019), во долгорочната стратегијата не се размислува за развој на овој вид извор на обновлива енергија. Секако, потребно е да се направи веродостојна проценка на влијанијата врз животната средина, пред секакво проширување на овој индустриски сегмент на национално ниво (Bošnjaković <i>et al.</i>, 2019). Искористувањето на геотермалните извори не смее да биде дозволено во критичните живеалишта.</p>	<p>Во оваа Стратегија беа разгледани сите видови на обновливи извори на енергија, но земајќи ги предвид анализите кои се направени во рамките на подготовките на претходните стратешки документи за енергетика, увидено е дека техничкиот потенцијал од геотермална енергија е околу 10 MW. Исто така, увидено е дека целиот овој потенцијал е економски неисплатлив. Како и да е, доколку овој капацитет од геотермална енергија се проектира и се изгради, во споредба со планираните 5000 MW инсталиран капацитет во 2050 година, тоа нема значајно да ја промени насоката на Стратегијата. Исто така, според проекциите околу 96% од производството на електрична енергија во 2050 година е од обновливи извори на енергија.</p>
<p>ОВЖС, СОЖС И ЕЛАБОРАТИ Извештаите за оцена на влијанијата врз животната средина за најголем дел од проектите во Република Македонија се со низок квалитет (Вејновиќ, 2017; Ohrid SOS, 2019; UNECE, 2019; European Commission, 2020), односно, многу ефекти не се стручно квантифицирани, посебно кумулативните влијанија и социо-економските заклучоци, во кои се занемаруваат екосистемските услуги. Реално, изработувачите на овие документи не ја следат хиерархијата на митигација (<i>Mitigation Hierarchy</i>), несериозно ги третираат алтернативите, и им недостига соодветна експертиза. Честопати, анализите не се приспособени на специфичниот контекст и содржината на извештаите ја копираат еден од друг. Надлежниот орган за спроведување на постапката на оцените (МЖСПП) нема капацитет за тоа и целиот процес е неефикасен. Според тоа, не може да се дозволи да се продолжи со ризични проекти како што се предвидени во стратегијата за климатска акција, без итно менување на целата постапка за проценка на влијанијата врз животната средина, влучително законодавство, правилници, обуки и издавање на дозволи на експерти кои ги водат оцените, и нови ригорозни процеси за прегледување и проценување на квалитетот на извештаите за стратегиска оцена и слични документи за евалуација на влијанијата врз животната средина. Санкциите во случај кога мерките за ублажување на влијанието не се спроведуваат е задолжително да бидат</p>	<p>Оваа препорака е веќе содржана во Стратегијата (Поглавје 9.1 и 9.2).</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

ригорозни.	
------------	--

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>ЕКОСИСТЕМСИ УСЛУГИ Изработувачите на Стратегијата за климатска акција не покажуваат доволна свест за екосистемски услуги и затоа заклучоците за придобивките и ризиците од реализацијата на Стратегијата не може да се сметаат за сигурни и меродавни.</p>	<p>Екосистемскиот пристап е одобрен од Конвенцијата за биолошка разновидност (КБР) и поради тоа националната стратегија за биолошка разновидност со Акциски план (2018-2023)ги анализира и обработува екосистемски услуги. Дополнително, , климатските промени и климатската акција на меѓународно ниво се регулирани од Рамковната конвенција за климатски промени на Обединетите Нации и Законодавството за климатска акција на ЕУ.</p> <p>Поради тоа што овие мерки се веќе опфатени со Стратегија за биолошка разновидност, Стратегијата за климатска акција не се осврнa на овие мерки со цел да се избегне непотребно преклопување на активности.</p>
<p>УРБАНИЗАМ Постоечките и идните урбанистички и инфраструктурни планови е неопходно да се ревидираат/анализираат од аспект на ризикот од шумски пожари кој доаѓа од изградбата на нови патишта и од урбанизација до природните живеалишта. Затоа, потребно е политиките за просторно планирање да се изработуваат со стручно познавање за спојот помеѓу урбаното и неурбаното подрачје (urban-wildland interface) (Dimitrakopoulos & Mitsopoulos, 2008; Modugno <i>et al.</i>, 2016).</p>	<p>Овие аспекти се адресираат преку ОВЖС.</p>
<p>ТРАНСПОРТ Во Стратегијата не се предвидени мерки за минимизирање на зголемувањето на бројот на автомобили и на влијанијата од авионскиот сообраќај. Предвидени се многу средства за електрични возила со масовен развој на патната мрежа до 2050. Тоа не води кон зелена транзиција бидејќи носи драматични негативни влијанија врз биодиверзитетот. Затоа, потребно е да се направи ревизија на плановите за нови сообраќајници и да се стави уште поголем фокус на инвестиции во јавниот превоз.</p>	<p>Водзушниот сообраќај е минорен извор на емисии на стакленичку гасови во РС Македонија.</p> <p>Во однос на емисиите од патниот сообраќај и масовниот развој на патната мрежа до 2050 година, истото е поврзано со Стратегијата на ЕУ за Западен Балкан каде што се предвидува проширување на патната и железничката инфраструктура. Во Акцискиот план од Стратегијата се дадени предложените мерки од секторот Транспорт и како што може да се забележи од истите предложени се мерки и за напредна мобилност (користење на велосипеди, пешачење и тротинети, наспроти користење на автомобили) и зголемено користење на јавниот превоз и железница.</p>
<p>АКЦИСКИ ПЛАН Во стратегијата недостасува детален акциски план, што значи структуриран редослед на мерките, поради што нејзината реализација може да резултира во хаос. На пример, пред одлучување на локациите за</p>	<p>Во рамките на проектот е изработен и Акциски План за спроведување на Законот и Стратегијата за климатска акција. Акцискиот план се однесува на периодот 2021 - 2030, ги содржи сите мерки предвидени во Стратегијата, плус мерки за административно</p>

„Подготовка на Долгорочна стратегија и Закон за климатска акција”EuropeAid/139221/IN/SER/MK

Извештај од консултации со јавноста по Нацрт- извештај за СОЖС на Долгорочната стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија за периодот 2020 - 2050 год.

<p>нова инфраструктура за енергетика, прво е неопходно да се идентификуваат местата на рефугиумите, зелените коридори, за пошумување и обновување на блатните екосистеми. Истовремено, потребно е да се осигураат значително поригорозни проценки на влијанијата врз животната средина за какви било проекти, со менувањето на законодавството и релевантните правилници. Само на тој начин ќе може да се избегнат непосакувани резултати од реализацијата на оваа стратегија во иднина.</p>	<p>и правно зајакнување, и за секоја мерка е предвиден период на имплементација, индикатори, буџет, ингеренции за спроведување и засегнати страни.</p>
--	--